

पिरे रूके और वही और पिरे रूके पूरे ; गारागहिम की सुरार माशाडकलाड अगली है ।”

और इस बीच काउंसिल हॉल में लहस तेजी से निबटाई जा रही थी। वक्ताओं ने अपनी प्रापण छोटे कर दिए। बात करे भी तो क्या? इस समय कोई निष्कर्ष तो निकलना नहीं। वैसे तो पूरे भी किसी फर्क पडना है अगर बताया जाए कि कर देने वाली जनता पिसती जा रही है। और इस वक्त तो फिर वित्त मंत्री नाशता कर रहे हैं।

देशीय का दरवाजा खुला। अंदर बाहर दोनों तरफ का दिल्ब रस है। बाहर फ्रांस सिल्वेनिय्या के दो युगाइरे पूरगी मन से टहल रहे हैं, सेवेड के लोगों की तकलीफों के बारे में बात कर रहे हैं, “बडी दरदनाम हालत में हैं वंचार संकीडे वालें, अरुत कर रहे हैं...!”

“इश इतनी पोर से नही! अंदर वित्त मंत्री नाशता कर रहे हैं।”

(Hindire fordította: Indu Marzaldan, India)

Pásztor Ferenc

Éljen Rákosi, a komám!

Többször emlegettem már Bulik Istvánnét, vagyis Lujzát, a komaasszonyomat. Az is megérdemel néhány mondatot, hogyan lettem én a komája. Közvetlenül a háború után, negyvenötben hozta világra Lujza (nekem akkoriban még Lujza néni) a tizene-gyedik gyerekét. Egy kicsi lányka érkezett. Bajban volt a család, hiszen akkoriban alig volt itthon keresztapának való férfi, elvitték őket hősi halottnak, munkaszolgálatosnak, málenykij robotra, vagy a börtönbe a nyilaskodás miatt. Édesanyám kisegítette a so-pánkodó Lujzát. Azt mondta neki: „ráse” (itt nem idézem pontosan) Lujza, a nagyob-bik fiam már családfenntartó, elmúlt tizennégy éves, írasd be a tisztelendő úrral. Az úristen nem nézegeti a keresztapa jelöltek igazolványát.

Részletek a szerző salgótarjáni gyermekkorát és ifjúkorát felidézõ, most megjelenõ kötetébõl.

Lujza beiratott, így lettem én Bulik Kati keresztapja. Szégyenszemre nem sokat adtam erre a rangra, mert nem vettem komolyan, meg elkerültem otthonról, meg abban az időben eléggé hadiállapotban voltam, nem is az Istennel, hanem a vallással, egyházzal, a szertartásokkal. Ettől a ténytől még igaz, ami igaz, a plébánián, a nagy matrikulában ott áll, hogy Bulik Kati keresztapja én vagyok. Ez faktum!

Akkoriban mindenki azt hitte – a Dühöngő-telepen legalábbis –, hogy Lujza nem hord ki több gyereket. Tévedtek, alig telt el egy esztendő, újfent keresztapai gondok nyomasztották Lujzát. Neki az áldott állapot, a gyerek születése nem okozott gondot. Most is hallom, amint erre vonatkozó ars poeticáját sivitja: „Én olyan vagyok asszonyok, hogyha az uram hozzámvágja a gatyáját, má’ úgy is maradok. A szülés? Könnyebb, mint egy teknő ruhát kimosni. Én má’ megtanultam, hogy jó az Isten, mert ha bárányt ád, legelőt is ád hozzá.”

Az biztos, hogy Lujza gyerekei majd kicsattantak az élettől. Az anyaoroslán, ha kellett a tíz körmével, kikaparta nekik a táplálékot, mert az öreg Bulik csak csinálta a gyerekeket, Lujza aztán embert faragott belőlük. Még rendőr is lett valamelyikből. De nem a Bulik-familia regényét szeretném papírra vetni, hanem ezt a bizonyos keresztapaságot, vagyis komaságot.

Az a tizenkettedik, a tucatodik gyerek már kuriózumnak számított már akkor is, annak idején öt-hat-nyolc gyerek nem volt ritkaság egy-egy jóra való családban. A tizenkettő már rekord. Negyvenhatot írtunk, kenyerünk se volt elég, nemhogy keresztelői kalács. Lujza nem is aspirált olyan nagy lakomára, de nem szunyókált. Mindenekelőtt bement az akkori kommunista pártirodára, egyenesen a titkárhoz. Közölte vele, hogy ő egy vérbeli kommunista. Ebből következőn az ő tizenkettedik gyerekének senki más nem lehet a keresztapja, csak a kommunisták vezére, Rákosi Mátyás.

A titkár – állítólag – egy percig nem kapott levegőt, mert álmában sem tudta volna elképzelni, miképpen lehetne ezt a keresztapaságot nyélbe ütni. Rákosi Mátyás már abban az időben is olyan félisten-félének számított. (Csak később lett atyaiszten!) Nem lehetett csak úgy felhívni telefonon, vagy üzeni neki. A nagy fejfájást, mármint a párttitkárnak, akit akkor Kis Istvánnak hívtak, jelentősen fokozta az is, hogy Lujzát nem lehetett lerázni, ő nem tűrt halogatást, nem elégedett meg ígéretekkkel. Neki minden sürgősen, azonnal kellett. Nyomaték: tizenkét éhes gyerek!

A párttitkár nem bújhatott el a kérés elől. Akként okoskodott, hogy Lujza tényleg kommunista, mert van neki piros könyvecskéje, fizeti a tagdíjat, megjelenik a taggyűléseken és hozzá is szól, néha túl hangosan is, attól függően hány felest dobott be az olvasói kintinban. Az a tizenkét gyerek nem akármilyen. A legfontosabb pedig az, hogy a párt népszerűségének jót tenne egy ilyen szép cselekedet. Micsoda nagy dolog? Népünk nagy vezére a Bulik Lujza komája!

Összeült a vezetőség. Hosszas vita után megszavazták, hogy a titkár személyesen terjessze fel a javaslatot, magyarul: utazzon fel a fővárosba, a pártközpontba. A szavazáskor azt is határozatba hozták, hogy egy-két elvtárs tartsa szemmel Lujzát, nehogy

sokat igyon. Előfordulhat, hogy egy fontos elvtársat küld le Rákosi, előfordulhat, hogy ő maga utazik a komaasszonyhoz. Hogy venné ki magát, hogy Lujza kontyra csapott kendővel, dalolva fogadja. A titkár nem halogatta a dolgot, felült a vonatra és annak rendje-módja szerint, személyesen járt el a kényes ügyben. Sikerrel! Azt már senki meg ne mondja miként zajlott az audencia, ki fogadta Kis Istvánt, mit mondott neki, annyi bizonyos, hogy másnap hazaérkezett egy pecsétes papírral, írják csak nyugodtan a matrikulába, hogy a koma Rákosi Mátyás.

Mondogatták is a gyártelepen, de még a városban is, hogy ez aztán a nagy dolog, ez aztán az elvtársi, hogy ilyen nagy ember lehet a Lujza komája. A hangulat még rózsásabbá érlelődött, amikor egy szép napon megérkezett a gyár kapujához egy nagy fekete autó, benne egy bőrkabátos elvtárs, meg egy nagy csomó ennivaló, ruhaféle, meg egy rakás könyv. Még a Kommunista Kiáltvány is ott volt. Lujza sokáig muto-gatta fünek-fának, mert a koma személyesen Bulik elvtársnőnek dedikálta.

Sokan voltak akkoriban a gyáriak között, akik meghatódtak, de legalább annyian megmosolyogták Lujzát, meg a komát a találékonyság okán. Lujzát amiatt, hogy mindig kieszel valamit a gyerekei érdekében, a komát meg azért, mert frappáns politikai patront sütött el ezzel a komasággal. (A teljesség kedvéért írom ide, hogy Lujza nem vonult vissza, megszülte a tizenharmadikat is, de annak már nem jutott világhírű keresztapa.)

A tizenkettedike sokáig büszke volt Lujza asszony. Mindig pontosan tudta mikor kell előhozakodni azzal a komasággal. Teszem azt tüzelőre volt szüksége. Berobbant a párt irodára. Mondta a magát: „Titkár elvtárs! Csak nem engeded, hogy Rákosi elvtárs keresztgyereke megfagyjon? Intézkedj elvtárs, ne várd, hogy szóljak a komának!” A titkár nem is késlekedett. Bulikné házában mindig volt tüzelő, mindig volt ennivaló, mindig volt megfelelő gúnya, a Bulik gyerekek pedig növekedtek, mint eső után a gomba.

Lujza büszkesége olyan arányban nőtt, ahogyan Rákosi Mátyás hatalma erősödött. Már nem tudom pontosan, melyik május elsején történt, hogy az ünnep fényét Rákosi Mátyás jelenléte fokozta. Felment az emelvényre, integetett, mert szólni nem tudott a tapsorkántól. Mindannyian ordítottuk, hogy „Éljen Rákosi!”. Vörösre tapsoltuk a tenyerünket. Lujza is ott volt. Természetesen a tribün előtt, az első sorban. Éles hangja kihallatszott a tömegből. Nekipirulva visította: „Éljen a komám! Éljen a komám!”

A csuda tudja, hogy hallotta-e a koma, vagy nem hallotta, annyi szent, hogy nagyon szépen megköszönte a kis Moszkva – mármint Salgótarján – népének a forró, elvtársi fogadtatást. Aztán mondott egy jó hosszú beszédet. Olyan hosszú volt a beszéd, hogy a sok embernek elzsibbadt a tenyere a vastapstól. Állítólag a gyűlés után Lujza odament a komához, aki kezet fogott vele és derék kommunista asszonynak titulálta. Dicsekedett is Lujza, hozzá-hozzá ragasztgatott a történethez, amin még néhány esztendeig meghatód-gattak, mosolyogtak, aztán ama bizonyos esztendőök múltán igyekeztek elfeledni az egészet úgy, ahogy volt.

A karancsi remete

[...] A Karancs. Az izgat engemet. De nagyon szép az a hegy! Leginkább olyan időben, amikor haragos bodorfelhőkkel kapja fejére a sapkát és Keszi felől megsüti a hunyorgó, délutáni napsütés. Szép volt az nekem Salgó felől rátekintve is, mert akkor meg úgy terpeszkedett a hegy előtti lejtő, mintha angyalok terítették volna elibe kötenyt. Szerettem nézni a Karancsot, meg azt is nagyon szerettem, ha nagyapám, vagy akár-melyik öreg csak meséltek róla. A palóc mesékben az a legszebb, hogy legtöbbször hallatán olyan jókat fél a száját tátó kiskülyök.

A legeslegelső mesét még Dolszki mama szájából hallottam. Miként hangzott? Hogyan szötte a mesét? Meg nem mondanám, mert a tót, meg a magyar beszéd olyan mulatságosan kavargott benne, amit már régen eltemetett az idő. Kár érte, mert manapság már senki sem beszél a Dolszki mama nyelvén. Igen–bizony! Mert Dolszki mama Fercso-nak becézett. Mert Dolszki mama nem azt kérdezte: „Észel-e paszujt édes külyköm?”, hanem azt kérdezte: „Te Fercso, Észölsz bab?” Meg azt kérdezte: „Csojeto Klapci? Szép kicsi pekna gyerek?”

Angyalok hordták Karancs tetejére a követ. Égi mesterek rakták egymásra. Arra is ügyeltek, hogy oltott mésszel ragasszák egybe a falat. Angyalok hozták oda az oltárt, a fényes díszeket, a faszenteket, meg a gyertyatartókat. Hogy miért tüntették ki éppen a Karancsot ezzel a kápolnával, arra még Dolszki mama sem tudott megbízható választ adni. Emlegette ugyan Janosikot, azt az antikrisztust, de egy cseppet sem haragudott a bojnyikokra, mondván: azok csakis azoktól loptak, akiknek volt a lajbizsebben épp elég. Mindazonáltal, némi bizonytalansággal, azért vélte, hogy a szent kápolna megvédi a Karancs aljában fekvő falvak népét a cudaroktól.

Azt már Dolszki mama sem tudhatta, hogy felséges kéz van a dologban, még hozzá nem is akárkié, hanem IV. Béla királyunk feleségének halála. Bizonyos krónikák tudni vélik – tán igaz is –, hogy a felséges asszony a tatárok elől való menekülése közben a hegy tetején talált menedéket magának és kíséretének. Annyi bizonyos, hogy jól választott a felséges asszony, mert a nagy rengetegben még a minden hájjal megkent martalócok sem találtak volna ott rájuk. Hogy volt, hogy nem volt, azt már nagyon nehéz lenne hitelt érdemlően bizonyítani. Ez is legenda, nagyon szép história, amitől még szentségesebb a magas hegy.

Jártak is ide gyakran az ájtatos hívek, megmászták a meredek hegyoldalt, hogy ilyen módon nyerjenek bocsánatot bűneikért, hogy a csodatévő égiek teljesítsék leghőbb vágyaikat. Ki az egészségéért imádkozott, ki azért, hogy adjon neki az égi hatalom hozzáillő vőlegényt, mátkát, ki meg csak azért ment a fáradságos búcsúra, hogy addig se kénytelenkedjen kapálni a kőkemény agyagos földet.

Hiteles tanúja vagyok mindezeknek magam is, mert egyszer-egyszer magával vitt az én jó nagyanyám erre a processzióra. Batyut kötött a hátamra. Volt abban a batyuban

szép kerek cipó, némi szalonna, egy köcsög szilvalekvár, egy üres üveg azon célból, hogy a hegy oldalában csillogó forrásból megmerítjük jéghideg karancsi vízzel. Mert az a forrás, a hegynek a keleti oldalában, bizony oly nagyon finom volt, pláne a szalonnás früstök (így neveztük mi a reggelit) után. Kellett is a früstök, meg az üdítő víz, mert emberes próba volt arra a magasra felkapaszkodni. Nekem különösen nehezemre esett, mert cipő híján mezítláb ballagtam nagyanyám nyomában. Egy kis templomi zászlót is vittem magammal. A plébános úr, a szigorú Ferenc tisztelendő úr nyomta a kezembe mondván: „Vigyed csak, fiam, rádfér az égi áldás!” (Arra ugyan várhattam, mert akkoriban még a földi sem nagyon kerülgetett.) Csak arra járt az én gondolatom, hogy bár csak elibém pottyanna az égből, vagy bárhonnán egy takaros kis csizma, vagy bakancs, hogy ne fodorozza ki a talpamat a sok földből kiálló gyökér, meg kavics. Nem mondom, hogy örömtelen lett volna minden kapaszkodás, mert útközben meg-megálltam szamócát szedni, málnát csipegetni, őszi időben pedig annyi vadkörtét szedtem fel a fák alól, hogy nemcsak a gyomrom telt meg velük, de még az ingem bugyrát is dagadtra formálta.

Ez a gyűjtögetés, akkori csipetnyi eszemmel, tele volt félsszel, ami egy ideig elűzte az éhet, aztán az visszaköltözött belém. A félsz forrása pedig nagyapámtól eredt. A hosszú nyári estéken olyan mesékkel ringatott álomba, aminőket egy meséskönyvben sem olvastam azóta sem.

Történhetett (?) pedig valamikor, nagyapám suhanc korában, hogy szépapámmal, vödörrel felszerelve málnázni mentek a Karancsba. Gyűjtögették a szép pirosló szemeket szaporán. Teltek a vödrök is, teltek az éhes bendők is. A nap delelőre kapaszkodott az égen. Elfáradtak a málnázók, elvásott a foguk is, mert a málna jó, de a szalonna sokkal csiklandozóbb. Éttek hát, ittak rá jó sokat a finom karancsi forrás vizéből, aztán elheveredtek a selymes pázsiton. Az álom gyorsan leül a fáradt ember szemére. Elaludtak. Eltelhetett egy órányi idő, vagy tán annyi sem, megcsörrent a málnásvödör. Szél nem borítja fel, a nyúl nem szereti a málnát, a vaddisznó leginkább a makkos tölgyben túr. Ember pedig nem háborgat mást, főként, ha azok alszanak. Hát akkor? Mitől zörög a vödör? Nagyapám kinyitotta a szemét. Ott állt vele szemközt a málnabokor közepén egy medve. A mancsában a vödör. Már az utólját nyalogatta ki ökelme, amikor aztán mindet bekebelezte, odadobta a vödört a lábuk elé. Dörmögött valamit, bizonyára medve nyelven azt jelezte: „Szerencsétek, hogy tele voltak a vödrök.”

Azt már nem mondta nagyapám, hogy futva jöttek le a hegyről, vagy lábujjhegyen sompolyogtak, otthagyták a vödröket, vagy sem. Csak a medvéről szólt, a busa fejről, az araszos karmokról, a loncsos bundájáról, meg a tányérnyi nagy szeméről. Ettől kezdve félttem a medvétől. A cirkuszban nagyapa mögé rejtőzködtem, ha a nagy mutatvány kezdődött. Közelébe sem mentem a medvetáncoltatónak. Akkoriban, vagy ötvenvalahány évvel ezelőtt, még fel-felbukkantak a mócok, az erdélyi havasokból jöttek láncravert mackókkal. Inkább sajnálni kellett volna ezeket a pojácáknak befogott bundásokat, én azonban félttem, mert mindig eszembe jutott a karancsi medve, a málnafaló.

Az altató mesék másik félelmetes hőse a vadkan volt. Nagyapa ezt a történetet mindig azzal kezdte, hogy vitéz Zrínyi Miklóst is egy vadkan ölte meg araszos agyarával. „De az semmi”, tette hozzá nagyapám. Itt nálunk, a Karancsban is laknak vaddisznók, s azoknak a kanjai legalább olyan veszedelmesek, mint a más világtájon tanyázók.

Történt pedig valamikor, hogy bizonyos Kojnok nevű erdőkerülő (akkoriban így nevezték az erdészt) megszokott útját rótt a Karancs hegyen. Az úr csak kalapot biccentett neki, a szegény meg utálta. Hogyan utálta volna? A rőzsessedő asszonyokat megkergette, a gombaszedőktől elkobozta a java gombát, főként az igazit, a málnázóktól pedig sarcot szedett. Azt mondta: „Két vödör neked, egy nekem. Ha nem tesszik, mindet elveszem és még farba is lölek sós tölténnyel.” Ez a sós sörét mindenkit engedelmességre szorított. Abban állt a veleje, hogy patronra nem igazi ólomsörétet tömött a gonosz Kojnok, hanem darabos marhasót. Ha azzal valakit farba trafált, álló napig ordított, mert csípte a sebet a só.

No, ez a Kojnok addig merészkedett, hogy még a vadkant is regulázni akarta. Igaz, a vadkan kezdte. Odakoncsorgott a Luby méltóságos úr kukoricásába, úgy lakmározott, mintha direkt neki vetették volna. „Nem addig a!” – gondolta Kojnok és odaeresztett a vékonyabbik csőből egy golyót. A vadkan megnézte magának a kerülőt. Bizonyosan ismerte, mert elég sok rokonát segítette már a másik világra, elég sok malacot kilőtt a kondából, merthogy a kerülőnek is kell ennie valamit. A vadkan úgy okoskodott: rendjén lenne, de ki látott már olyat, hogy egyenesen a királynak pörkölünk oda? Horkantott egy nagyot, nekirugaszkodott. Kojnoknak annyi ideje sem maradt, hogy egyet jajgasson. A vadkan hatalmas agyarákkal kiontotta a kerülő belét.

Nem sokan siratták. A vadorzók még örvendeztek is, mert ezek után szabadon gárázdálkodhattak a fűrészelt csővő manlicherekkel. Elköltöztek a Karancsból a vaddisznók. Vagy kiirtották őket.

A Karancs varázsának azért semmi nem ártott. A népek változatlanul felkapaszkodtak a kápolnához. Énekeltek, imádkoztak, ették a jó csípős kolbászt, füstölt szalonát, túrós lepényt, ittak rá egy-egy kortyot. Az is megesett olykor-olykor, hogy egyik-másik zarándok hajadon ott vesztette el a pótolhatatlanját a szent falak mögötti bozótban. A hívők egy darabig bólogattak, csóváltgatták a fejüket, aztán vélvén, hogy minden csoda csak három napig tart, a megesett lánynak is bekötötte valaki a fejét. A gyerekről meg azt tartották: jó ember lesz belőle, mert szent helyen fogant.

Szent helynek bizonyult a Karancs. A kápolna egyre csinosodott. Szent ábrázolatokat tettek a falakra, festett üvegeket az ablakokra, selyem zászlókat az oltár elé. A kápolna előtti térre haranglábat és harangot helyeztek el a jószívű adakozók pénzéből. Egyszer aztán hallottuk, megszólalt a kicsi harang a hegy tetején. Csak nem az angyalok? Ezt kérdezték a népek és még többen indultak neki a hegynek. Mentünk mi is. Szépen sorba rendeződtünk. Legelől a hentes felesége, Klementné nagyságos asszony lépkedett. Ő vitte a Máriás zászlót. Szuszogott is rendesen a meredek úton. Mindannyian énekeltek. Leginkább azt, hogy: „Mária, segíts!” Meg azt is, hogy „Boldog asszony anyánk...” Gyakran megálltunk, mert felfelé menetben nagyon kivette az emberből a

szuszt a puszta lépkedés is. A forrásnál aztán lefektettük a fűre a keresztet, a lobogókat, kibontottuk a hátizsákokat és komótosan falatoztunk. Ittunk rá forrásvizet, elheveredtünk. Voltak, akik szunyókáltak egy kicsit, megfélekedve az áhitatról. Csakhamar indulni kellett, mert a plébános úr, akkoriban már nem Ferenc tisztelendő úr, hanem Páter Réz Marián, Ferenc-rendi szerzetes ráncbaszedte a menetet.

A kápolna előtt mindenkinek le kellett terdelni. A plébános úr prédikált egy keveset, elmondtunk néhány imádságot, aztán szétszéledtünk. Az volt a valami! Elterjedt a hír, hogy a kápolna tövében mostantól kezdve él egy remete. Egy igazi, szentéletű remete. Házat is épített magának termésköböl, fenyőörönkökből. A tetőt fenyő hasítékból készítette. Zsindelynek mondták akkoriban. Ha jól bekenték kátránnyal, soha nem ázott át. A remetelak alacsony bejárata is fából készült, még hozzá palló vastagságú fenyőből. Adta az erdő. A vasalást somosi, vagy keszi kovács kalapálta össze jószívűségből. Legalábbis úgy gondolom, mert a remeték, a szent könyvek tanításai szerint, nem hordtak maguknál készpénzt.

A látvány lenyűgöző volt. Benyitottunk a lakba. A fal mentén polcok. Legfelül, a félhomályban fából ácsolt prices, rajta jó zsíros birkaprém. Az asztal is gorombán ácsolt, székek helyett keskeny pad, meg hokedli. A gerendán olajméceses. A polcokon néhány kopott edény. A polccal szembeni oldalon pedig imazsámoly, fölötte a Szűzanya képe. A remete pedig ott térdel a zsámolyon és imádkozik. Szentnek néztem az öregembert, mert nagyon hasonlított azokra, akiket a szentképeken láttam. Gyérülő fehér haj, bozontos ősz szakáll. A két keze vaskos és göcsörtös. Úgy mellen vágott az áhitat, hogy még köszönni is elfelejtettem. Nyomban elindultak az eszem kerekei. Lehet, hogy az égi madarak táplálják? Lehet, hogy az őzikék hordják neki a gombát, meg a gyümölcsöket? Hát a sok tűzfát ki vágta össze? Tán angyalok röpködnek ide a friss hajnalokon és ők hoznak neki sajtot, kenyeret, szalonnát?

Nem bámészkodhattam túl sokáig, mert mögöttem is álltak elegenden. Főként a keszi, karanessági, somosi, lapujtői asszonyok. Ők bizony csak egyesével juthattak be a szűk remetelakba, mert a sok bő szoknyának sok hely kellett. Mondhatom, hogy igen-igen hívő asszonyok az idevalósi. Egy se jött a szent emberhez üres kézzel. Még a legszegényebb is hozott legalább egy tepsire való túróslépenyt. De volt az asszonyok kosaraiban oldal szalonna, illatos, füstölt oldalas, szál kolbász, nem is egy-kettő. Dombos házi kenyér, egy-egy demizson borocska, nehogy nélkülözze a szent remete a Krisztus vérének. A nagyságos hentes asszony zsírba sütött húst hozott egy kis bödönben. Megígértette a szent emberrel, hogy minden este megcsendíti az édes szavú kis harangot, még rá is dupláz egy kicsikét, direkt a hentesné asszony lelki üdvéért. A szent ember pedig mindent megígért, csak bólintott és a háta mögé, a polcra intett a nagyujjával: tegyék csak oda, amit hoztak.

Mivelhogy nekem kívül tágasabb, így aztán onnan leskelődtem, mint jönnek a környékbéli asszonyságok az asztalkendővel letakart kosárral a karjukon. Elkönyveltem magamban: én bizony remetének szegődök. Ha látnak, akkor térdelek és imádkozom, ha nem látnak, azt csinálom, amihez kedvem van. Az a kis harangozás meg se kottyán nekem. Az ennivalót helyembe hozzák az istenfélő asszonyságok. Kell ettől jobb élet?